

Alexandru ATHANASIU

Ana-Maria VLĂȘCEANU

**DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE.
DREPTURILE DE ASIGURĂRI SOCIALE**

Alexandru ATHANASIU

Ana-Maria VLĂSCÉANU

DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE. DREPTURILE DE ASIGURĂRI SOCIALE

Universul Juridic
București
-2023-

Capitolul I

INTRODUCERE ÎN DREPTURILE SOCIALE

În mod tradițional, s-a considerat că drepturile sociale și economice nu fac parte din categoria drepturilor fundamentale, care, de regulă, se limitează la drepturile cu caracter civil sau politic.

Cu toate acestea, în ultimele decenii, comunitatea internațională a recunoscut caracterul indivizibil al drepturilor omului, prin includerea drepturilor sociale, economice, culturale alături de cele civile și politice. În acest sens, drepturile sociale și economice au fost incluse în categoria drepturilor fundamentale odată cu adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului în anul 1948¹, de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite.

Ne referim, cu titlu de exemplu, la art. 22 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, care proclamă dreptul persoanelor la securitate socială, art. 23 reglementează dreptul la muncă, dreptul la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, libertatea alegerii locului de muncă, precum și dreptul la protecție împotriva șomajului, iar art. 24 consacră dreptul persoanelor la odihnă și recreație, inclusiv la o limitare rezonabilă a zilei de muncă și la concedii periodice plătite – drepturi economice și sociale.

De asemenea, tot la nivelul Organizației Națiunilor Unite, în anul 1966 au fost adoptate (i) Pactul internațional privind drepturile sociale, economice și culturale², precum și (ii) Pactul internațional privind drepturile civile și politice, care au intrat în vigoare în anul 1976³. Cele două pakte, împreună cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, formează Carta Internațională a Drepturilor Omului.

În același context problematic, Uniunea Europeană a recunoscut caracterul fundamental al drepturilor sociale și economice. Astfel, prin adoptarea Cartei drepturilor fundamentale⁴, care consacră, în capitolul IV, „*Solidaritatea*”, dreptul lucrătorilor la informare și la consultare în cadrul întreprinderii, dreptul de negociere și de acțiune colectivă, dreptul de acces la serviciile de plasament, protecția în cadrul concedierii nejustificate, condiții de muncă echitabile și corecte, interzicerea muncii copiilor și protecția tinerilor la locul de muncă, viața de familie și viața profesională, securitatea socială și asistența socială, protecția sănătății, accesul la serviciile de interes economic general, protecția mediului, protecția consumatorilor.

De asemenea, la nivelul Consiliului Europei, a fost adoptată Carta socială europeană⁵, care reprezintă cel mai important tratat regional adoptat în domeniul drepturilor economice și sociale. Acest document a fost conceput în 1961 și apoi revizuit în 1996, în scopul de a

¹ Adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948.

² Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, Pactul internațional privind drepturile sociale, economice și culturale, 16 Decembrie 1966.

³ Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, privind drepturile civile și politice, 16 decembrie 1966.

⁴ Publicată în JO L din 26 octombrie 2012, 2012/C 326/02.

⁵ Carta socială europeană (revizuită), adoptată la Strasbourg, la 3 mai 1996.

completa în domeniul său de acțiune, *i.e.* drepturile sociale fundamentale Convenția Europeană Drepturilor Omului.

Drepturile reglementate de Carta socială europeană pot fi împărțite în două categorii, *i.e.*: cele care consacră și garantează (i) dreptul la muncă, la protecția socială a muncii, drepturile sindicale¹, respectiv (ii) dreptul la securitate socială².

Potrivit dispozițiilor Cartei Sociale Europene, examinarea conformității legislațiilor naționale cu dispozițiile Cartei are loc periodic, în cadrul procedurii de monitorizare, constând în elaborarea de concluzii de către Comitetul European de Drepturi Sociale asupra rapoartelor întocmite de statele membre privind aplicarea articolelor din Cartă.

Totodată, procedura de control la care face referire Carta vizează și soluționarea de către acest Comitet a reclamațiilor colective îndreptate împotriva statelor care încalcă angajamentele luate prin adoptarea dispozițiilor Cartei sociale³.

¹ *E.g.*: dreptul la muncă, dreptul la orientare și formare profesională, dreptul la condiții de muncă și salarizare echitabile, dreptul la protecție în caz de concediere.

² Dreptul la protecția sănătății, dreptul la securitate socială, dreptul la protecție împotriva sărăciei și a excluziei sociale, dreptul la o locuință decentă.

³ Protocolul adițional la Carta socială europeană, care prevede un sistem de reclamații colective, a fost deschis semnării la 9 noiembrie 1995. El a intrat în vigoare la 1 iulie 1998. La acea dată opt state l-au ratificat: Cipru, Finlanda, Franța, Grecia, Italia, Norvegia, Portugalia și Suedia. În plus, Slovenia a acceptat să fie obligată prin această procedură, printr-o declarație făcută ca urmare a aplicării art. D par. 2 al Cartei revizuite.

Scopul acestui Protocol este creșterea eficacității mecanismului de control al Cartei sociale permițând, în afara procedurii actuale de examinare a rapoartelor guvernamentale, tratarea reclamațiilor colective care invocă încălcarea dispozițiilor Cartei.

1. Reclamațiile colective pot fi făcute de:

- organizațiile internaționale ale angajatorilor și sindicatele care participă la lucrările Comitetului guvernamental, conform art. 27 par. 2 al Cartei, și anume Confederația europeană a sindicatelor (CES), Uniunea confederațiilor din industrie și ale angajatorilor din Europa (UNICE) și Organizația internațională a angajatorilor (OIA);
- organizațiile internaționale neguvernamentale care au statut consultativ pe lângă Consiliul Europei și sunt înscrise pe o listă stabilită în acest scop de Comitetul guvernamental;
- organizațiile naționale ale angajatorilor și sindicatele naționale din statul în cauză.

Printre altele, fiecare stat poate, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei, să autorizeze organizațiile neguvernamentale naționale să facă reclamații împotriva lui. La acea dată, Finlanda a făcut o astfel de declarație.

2. Forma

Nu există un formular pentru prezentarea reclamațiilor colective. Aceasta este formulată în scris. Ea trebuie semnată de o persoană abilitată să reprezinte organizația reclamantă.

A se vedea fișa A – 14.

FIȘA A – 13.

3. Limbile

Limbile oficiale ale Consiliului Europei sunt engleza și franceza.

Reclamațiile formulate de organizațiile internaționale ale angajatorilor și ale muncitorilor care participă la lucrările Comitetului guvernamental [Confederația europeană a sindicatelor (CES), Uniunea confederațiilor din industrie și ale angajatorilor din Europa (UNICE) și Organizația internațională a angajatorilor (OIA)] și de organizațiile internaționale neguvernamentale înscrise pe lista stabilită în acest sens de Comitetul guvernamental, trebuie scrise în engleză sau franceză.

Reclamațiile formulate de organizațiile reprezentative ale angajatorilor și ale muncitorilor și de organizațiile neguvernamentale naționale ale Părții contractante în cauză pot fi scrise într-o limbă neoficială.

4. Conținut

Reclamația trebuie să conțină următoarele informații:

- numele și coordonatele organizației reclamante;

România a ratificat Carta socială europeană prin Legea nr. 74/1999¹. Astfel, ca urmare a ratificării, Carta face parte din ordinea juridică internă, respectarea prevederilor sale fiind obligatorie. Mai mult decât atât, pornind de la interpretarea conform căreia drepturile sociale se înscriu în categoria drepturilor fundamentale ale omului, apreciem că dispozițiile Cartei se vor aplica cu prioritate față de celelalte dispoziții din dreptul intern².

-
- în cazul unui ONG, menționarea statului consultativ pe lângă Consiliul Europei și a înscrierii pe lista stabilită de Comitetul guvernamental, cât și a domeniilor de acțiune în care organizația este activă;
 - numele Părții contractante în cauză (statul în discuție trebuie să fi acceptat procedura reclamațiilor colective);
 - dispozițiile Cartei care sunt invocate (statul în discuție trebuie să fi acceptat dispoziția sau dispozițiile în cauză);
 - obiectul reclamației (trebuie să se indice în ce măsură statul în cauză nu a asigurat într-o măsură suficientă aplicarea anumitor dispoziții ale Cartei);
 - argumentele pertinente;
 - copia documentelor relevante.

5. Procedura

Reclamațiile colective sunt examinate de Comitetul european al drepturilor sociale care trebuie întâi să decidă admisibilitatea lor pe baza criteriilor enumerate de Protocol.

După strângerea informațiilor comunicate de autorii reclamației, statul în cauză, celelalte Părți contractante ale Cartei și partenerii sociali, Comitetul elaborează, în atenția Comitetului Miniștrilor, un raport care conține concluzia lui asupra chestiunii: dacă Partea contractantă în cauză a asigurat sau nu în mod satisfăcător aplicarea dispoziției Cartei vizată de reclamație.

Rămâne, apoi, la latitudinea Comitetului Miniștrilor de a adopta o rezoluție încheind procedura sau, dacă este cazul, de a adresa o recomandare statului în cauză, în situația constatării de către Comitetul european al drepturilor sociale a unei încălcări a Cartei.

Comitetul Miniștrilor poate, în circumstanțe speciale, să consulte Comitetul guvernamental.

¹ Legea nr. 74/1999 pentru ratificarea Cartei sociale europene revizuite, M. Of. nr. 193 din 4 mai 1999.

² A se vedea în același sens și CC, Decizia nr. 64 din 24 februarie 2015, M. Of. nr. 286 din 28 aprilie 2015. Astfel, în cuprinsul acestei decizii, Curtea Constituțională a statuat: „stabilind obligativitatea interpretării drepturilor și libertăților cetățenilor în concordanță cu tratatele internaționale la care România este parte, legiuitorul constituant a impus în mod implicit un nivel de protecție constituțională a drepturilor și libertăților fundamentale cel puțin la nivelul celui prevăzut în actele internaționale. În acest context, reglementarea unei măsuri de protecție socială a muncii într-un tratat internațional, coroborată cu importanța și amplitudinea sa socială, are drept rezultat conferirea dreptului sau libertății prevăzute în cuprinsul Constituției a unei interpretări în consonanță cu tratatul internațional, cu alte cuvinte a unei interpretări care dezvoltă în mod evolutiv conceptul constituțional”.

Potrivit art. 20 din Constituția României revizuită, M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003, „dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”.

Capitolul II

FUNDAMENTELE CONSTITUȚIONALE ALE DREPTURILOR SOCIALE

Consacrarea drepturilor sociale în rândul drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute de Constituția României are la bază două premise importante. Prima se referă la istoricitatea dezvoltării naționale a României în epoca modernității și, în principal, după anul 1990, perioadă în care, în primul stadiu, a avut loc tranziția de la regimul politic și economic comunist la cel capitalist și, în al doilea stadiu, s-a realizat integrarea în Uniunea Europeană. A doua premisă se referă la dinamica genezei drepturilor sociale reglementate constituțional.

Analiza conținutului și a distribuției drepturilor fundamentale reglementate în Constituțiile românești¹ adoptate de-a lungul timpului, de la prima Constituție din 1866 și până la cea actuală, revizuită în anul 2003, ilustrează o evoluție specifică.

Ab initio, se impune a fi menționat faptul că, din analiza dispozițiilor Constituțiilor românești, reiese că drepturile civile și politice au cea mai îndelungată *istorie* de consacrare constituțională. În procesele de constituire și afirmare ale statelor naționale și ale regimurilor politice corespunzătoare, aceste tipuri de drepturi se refereau la cetățenie și drepturi cetățenești, la drepturi electorale și politice și la unele inviolabilități, garanții și libertăți. Au urmat apoi drepturile economice și sociale. În categoria generică a drepturilor sociale au fost incluse dreptul la muncă, la protecție socială și organizare sindicală. În categoria drepturilor economice sunt incluse drepturi precum cel de proprietate. Drepturile culturale se referă la accesul la cultură și la relevanța socială a instituțiilor culturale.

Distribuția cantitativă în timp a tipurilor de drepturi corespunde clasificării lor pe generații, chiar dacă profilul democratic sau totalitar al regimului politic și-a pus inevitabil amprenta asupra specificării și includerii de drepturi în constituțiile respective. Începuturile *constituționalizării drepturilor fundamentale* în România, ca de altfel și în alte state naționale, au fost dominate de drepturile civile și politice, întrucât dezvoltarea națională a fost strâns legată de istoria guvernării politice a statului și de drepturile subiecților guvernării.

În succesiunea istorică, după drepturile politice și civice au fost reglementate drepturile economice (mai ales dreptul de proprietate, dar și obligațiile fiscale ale cetățenilor și cele financiare ale statului), odată cu creșterea rolului statului în gestionarea națiunii.

Creșterea ponderii drepturilor economice a fost concomitentă cu cea a creșterii importanței valorilor și drepturilor sociale.

1

- Constituția din 1866, M. Of. nr. 142 din 13 iunie 1866;
- Constituția din 1923, M. Of. nr. 282 din 29 martie 1923;
- Constituția din 1938, M. Of. nr. 48 din 27 februarie 1938;
- Constituția Republicii Populare Române din 1948, M. Of. nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.
- Constituția Republicii Populare Române din 1952, B. Of. nr. 1 din 27 septembrie 1952.
- Constituția Republicii Socialiste Române din 1965 republicată, B. Of. nr. 65 din 29 octombrie 1986.